

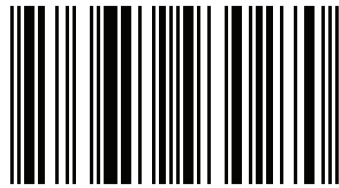
"Erken Çocukluk Dönemine Disiplinler Arası Bakış" kitabı on beş yazar ve iki editörün katkılarıyla hazırlanan; eğitim fakültesi öğrencilerine, öğretmenlere, akademisyenlere ve velilere hitap eden, alana disiplinler arası bir bakışla yaklaşan akademik bilimsel bir kitaptır. Kitabımız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Erken Çocukluk Çağında Gelişim"dir. İkinci bölüm "Dünden Bugüne Okula Hazırbulunuşluluk"tur. Üçüncü bölüm "Erken Çocukluk Çağında Eğitim"dir. "Erken Çocukluk Çağında Dil ve Edebiyat" dördüncü bölüm iken "Erken Çocukluk Çağında Özel Eğitim" beşinci ve son bölümdür.

Ömer Özyılmaz (Ed.)
Hatice Kadioğlu Ateş (Ed.)

Ömer ÖZYILMAZ, Hatice KADIOĞLU ATEŞ, Latife KABAKLI ÇİMEN, Fatma YAŞAR EKİCİ, Hatice VAĞANSEVER BAYRAKTAR, Özlem GÜNEŞ, Gülcan ARUSOĞLU, Necmettin ÖZMEN, Nil Didem ŞİMŞEK, Çiğdem Nilüfer UMAR, Zeki ILGAR, Arzu ARSLAN BUYRUK, Beyza KIRCA, Beyzanur YILDIRIM, Semra COŞGUN ILGAR.

Erken Çocukluk Dönemine Disiplinler Arası Bakış

978-3-659-93027-0

Ömer Özyılmaz, Hatice Kadioğlu Ateş (Eds.)

**Erken Çocukluk Dönemine Disiplinler
Arası Bakış**

Türkçe Özel Seri

Impressum / Knye

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek: Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

Alle in diesem Buch genannten Marken und Produktnamen unterliegen warenzeichen-, marken- oder patentrechtlichem Schutz bzw. sind Warenzeichen oder eingetragene Warenzeichen der jeweiligen Inhaber. Die Wiedergabe von Marken, Produktnamen, Gebrauchsnamen, Handelsnamen, Warenbezeichnungen u.s.w. in diesem Werk berechtigt auch ohne besondere Kennzeichnung nicht zu der Annahme, dass solche Namen im Sinne der Warenzeichen- und Markenschutzgesetzgebung als frei zu betrachten wären und daher von jedermann benutzt werden dürfen.

Deutsche Nationalbibliothek tarafından yayınlanan bibliyografik bilgiler: Deutsche Nationalbibliothek, bu yayını Deutsche Nationalbibliografie'de listeler; detaylı bibliyografik bilgi İnternet'te <http://dnb.d-nb.de> sitesinde mevcuttur.

Bu kitapta bahsedilen herhangi bir marka ve rn adı, tescilli marka, marka veya patent korumasına tabidir ve ilgili sahiplerin ticari veya tescilli markalarıdır. Marka, rn, ortak ve ticari adların, ürün açıklamalarının v.s. işbu eserde özel işaretleme olmadan bile kullanılması, hiçbir surette, bu çeşit adların tescilli marka ve marka korunması kanunu açısından kısıtlanmamış ve böylece herkes tarafından kullanılabilir olduğu şeklinde yorumlanamaz.

Coverbild / Kitap kapağı resmi: www.ingimage.com

Verlag / Yayıncı:

LAP LAMBERT Academic Publishing

ist ein Imprint der / yayınevinin bir ticari markasıdır

Omniscriptum GmbH & Co. KG

BahnhofstraÙe 28, 66111 Saarbrücken, Deutschland / Germany

Email / E-posta: info@omniscriptum.com

Herstellung: siehe letzte Seite /

Basım yeri: son sayfaya bakın

ISBN: 978-3-659-93027-0

Copyright / Telif hakkı © 2016 Omniscriptum GmbH & Co. KG

Alle Rechte vorbehalten. / Her hakkı saklıdır. Saarbrücken 2016

Erken Çocukluk Dönemine Disiplinler Arası Bakış

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Hatice KADIOĞLU ATEŞ

YAZARLAR

Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Hatice KADIOĞLU ATEŞ

Yrd. Doç. Dr. Latife KABAKLI ÇİMEN

Yrd. Doç. Dr. Fatma YAŞAR EKİCİ

Yrd. Doç. Dr. Hatice VATANSEVER BAYRAKTAR

Yrd. Doç. Dr. Özlem GÜNEŞ

Yrd. Doç. Dr. Gülcan ARUSOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Necmettin ÖZMEN

Yrd. Doç. Dr. Nil Didem ŞİMŞEK

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Nilüfer UMAR

Yrd. Doç. Dr. Zeki ILGAR

Araş. Görev. Arzu ARSLAN BUYRUK

Araş. Görev. Beyza KIRCA

Araş. Görev. Beyzanur YILDIRIM

Semra COŞGUN ILGAR

KİTAP BÖLÜMLERİ

Erken Çocukluk Çağında Gelişim

Prof. Dr. Ömer Özyılmaz

Erken Çocuklukta Kişilik Gelişimi.....7

Yrd. Doç. Dr. Hatice Kadioğlu Ateş

Erken Çocuklukta Yetişkinliğe Empatinin Gelişimi.....27

Araştırma Görevlisi Arzu Arslan Buyruk

Erken Çocukluk Dönemindeki Öğrencilerin Zihinsel Modelleri.....81

Yrd. Doç. Dr. Latife Çimen

Erken Çocukluk Döneminde Sosyalleşme.....99

Araştırma Görevlisi Beyza Kırca

Erken Çocukluk Döneminde Bağlanma.....151

Yrd. Doç. Dr. Gülcan Arusoğlu ve Araştırma Görevlisi Beyzanur

Yıldırım

Erken Çocukluk Döneminde Beslenme: Oyun Çağından, Okul Öncesi
Döneme.....165

Dünden Bugüne Okula Hazırbulunuşluk

Yrd. Doç. Dr. Hatice Vatansever Bayraktar

Erken Çocukluk Eğitiminden İlkokula Geçişte Hazırbulunuşluk.....191

Yrd. Doç. Dr. Özlem Güneş

Erken Çocukluk Dönemine Dair Unutulmuş Bir Gelenek: Bed'-İ Besmele-
Âmin Alayı.....223

Erken Çocukluk Çağında Eğitim

Yrd. Doç. Dr. Fatma Yaşar Ekici

Erken Çocukluk Eğitiminde Reggio Emilia Yaklaşımı: “Çocuğun Yüz Dili”.....245

Erken Çocukluk Dönemine ve Eğitimine Farklı Bir Bakış: Montessori Yaklaşımı.....271

Yrd. Doç. Dr. Hatice Kadioğlu Ateş

Erken Çocukluk Döneminden İlkokula Dinleme Becerisinin Gelişimi.....293

Erken Çocukluk Çağında Dil ve Edebiyat

Yrd. Doç. Dr. Necmettin Özmen

Çocuk Melek Mi, Nur Mu, Çiçek Mi...?.....331

Yrd. Doç. Dr. Nil Didem Şimşek

Okul Öncesi Dönemde Ana Dili Eğitiminde Metaforik Algı Oluşturabilme Süreci Üzerine.....363

Erken Çocukluk Çağında Özel Eğitim

Yrd. Doç. Dr. Zeki Ilgar ve Semra Coşgun Ilgar

Erken Çocukluk Döneminde Kaynaştırma Eğitimi.....377

Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Nilüfer Umar

Erken Çocuklukta Özel Eğitim.....423

Erken Çocuklukta Üstün Zekalı ve Yetenekliler483

ERKEN ÇOCUKLUKTAN İLKOKULA DİNLEME BECERİSİNİN GELİŞİMİ

Yrd. Doç. Dr. Hatice KADIOĞLU ATEŞ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Özel Eğitim Bölümü

İletişim, Dil ve Dinleme Becerisi

Gelişen teknolojiyle onun getirdiği iletişim çeşitliliği sonucunda toplum yaşamı gittikçe daha da karmaşık hâle gelmiş, bireyin bu yaşama uyum sağlayabilmesi için daha fazla bilgi ve beceriye sahip olması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu bilgi ve beceriler içerisinde en önemlisi ise “iletişim becerisi” olarak görülmektedir (Gücüyeter, 2009: 162). İletişim, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci (Dökmen, 1999) olarak tanımlanabileceği gibi anlamların insanlar arasında ortak sembollerin kullanılmasıyla yer değiştirdiği bir işlem (Adair, 2006) ya da dinleme, anlaşılabilir bir biçimde konuşma, göz kontağı kurma, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun bir biçimde kullanma (Omololu, 1984) olarak da tanımlanabilmektedir. İletişim sürecini kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geri bildirim olmak üzere beş temel öğeye (Özen, 2001) ayırabileceğimiz gibi dinleme, analiz etme ve konuşma olmak üzere üç aşamada (Ailes, 1999) da ele alabiliriz.

Sözlü iletişim, en yaygın örgütsel iletişim türü olarak kabul edilmektedir (Gürgen, 1997). Sözlü iletişim; iş toplantılarında, informal ilişkilerde, sunumlarda, kısacası her yerde gerçekleşebilmektedir. Konuşanın ses tonu, hızı ve sözcüklerdeki vurgulamaları da sözlü iletişimin bir parçasıdır. Dinleyicilerin genellikle sözlü mesajların içeriğini anlamaya çalışırken göndericilerin ses tonu ve vurgulamalarını dikkate aldıkları bir gerçektir (Moorhead ve Griffin, 1989). Bu bağlamda iletişim, insanların bilgi alışverişinde buldukları her tür ortamda var olmakta; verdikleri ve aldıkları bilgileri, bu bilgilerin kullanım tarzını ve insanların bu bilgilerden anlam çıkarma biçimlerini belirlemektedir (Satir, 2001). Sağlıklı bir iletişimin

kurulabilmesi için, iletişime giren kişilerin birbirlerini tanımaları, kişilik yapılarını bilmeleri ve yaşamı oldukları çevre koşullarını bir bütün olarak değerlendirmeleri gerekir. Bu tür bir yaklaşımın oluşabilmesi için sözlü ve sözsüz mesajları oluşturan bütün davranışlar arasında bir bağlantı kurulması ve birleştirici, bütünleştirici bir yorum yapılması gerekir (Köknel,1997).

Bugünün çocukları insan zekasına dayalı olan teknolojinin hızla değiştiği bir dünyada yaşamaktadırlar. Birçok çocuk dizüstü bilgisayarları, cep telefonları ve internet ağlarını, görsel yazılımları, iletişim kurmak ve bilgi edinmek amacıyla rahatlıkla kullanabilmektedir. Baş döndürücü bu gelişmelere ayak uydurabilmek için çok miktarda ve farklı türlerde bilginin kısa zamanda işleme konularak ürüne dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmeyen yöntemi ise temelden yeterli ve nitelikli okuryazarlık becerilerine sahip olmaktır (Akyol, 2013).

Özer'in (1995) belirttiği gibi, iletişim becerisi olarak tanımlanan süreç, her şeyden önce dinleme becerisi ile başlamaktadır. Gerçekten dinleyebilmek için, öncelikle beyinin, gönderilen mesajları bir ön koşul olarak duyabilmeye, görebilmeye ve hissedebilmeye geçmesi gerekmektedir. Etkili iletişim sürecinde aynı anda hem dinlemek hem de konuşmak olanaksızdır. İletişim sürecinde odak noktasının konuşmacının söylediklerinin olması önemlidir. İyi bir dinleyici zamanın % 70' ini dinlemeye ayırırken, yalnızca %30'unu konuşmaya ayırmaktadır (Beaverson, 1999: akt. Cihangir, 2004).

Gordon'a (1996) göre, dinleme davranışı, karşıdaki kişiye kabul edildiğini gösteren temel bir davranıştır. Dinleme, iletişimin yeterliliğini artırmakta ve iletişimin başkalarının ihtiyaçlarına göre yönlendirilebilmesini sağlamaktadır. Buna rağmen, eğitim alanında ve sosyal alanlarda dinlemeye daha az önem verilmekte ve dinleme öncelikli olarak ele alınmamaktadır (Petress, 1999).

Dinlemeye ilişkin yapılan tanımlar incelendiğinde bazı ortak unsurları vurguladıkları görülmektedir. Bu unsurları şöyle sıralayabiliriz: İletileri doğru bir şekilde anlama ve yorumlama çabası, dilin dört temel işlevinden biri olma, kişiler arası iletişim unsuru olma, belirli bir amaç doğrultusunda

yapılma, insanın seçme özgürlüğünün bir yansıması olma, işitmeyi de içine alan bir etkinlik, öğrenilebilen ve öğrenilmesi gereken bir dil becerisi olma, insan beyninin çeşitli bilişsel süreçlerini gerektirme, çok farklı boyutları olan bir olgu olma, karmaşık ve aktif bir süreci içermeye. Bu ortak özelliklerden hareketle dinlemeye ilişkin şu şekilde bir tanım da yapılabilir: “Dilin dört temel işlevinden biri olan dinleme, kişiler arasında iletişimin vazgeçilmez bir unsuru, anlatıcıdan gelen mesajları anlama ve yorumlama çabası; işitmeyi de içine alan kapsamlı, karmaşık, aktif bir süreç; çok boyutlu bir olgu; amaçlı bir davranış ve insanın seçme özgürlüğünün de bir yansıması olarak insan beyninin bilişsel süreçlerini gerektiren zihinsel bir etkinliktir (Epeçan, 2013: 335)”.

Temel Dil Becerileri İçinde Dinleme Becerisinin Yeri

İletişim kurmamızı sağlayan en değerli vasıta kuşkusuz dildir. Dil tanımlarına bakacak olursak şunları söyleyebiliriz: Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2000). Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 2001). Dil, kültürün taşıyıcısı olduğu kadar temel ve vazgeçilmez öğesidir. Millete özgü, duygu ve düşünce birliğinin oluşturduğu ortak ruh olan kültürü en iyi aktaran, taşıyan sistem de dildir (Sağır, 2002).

Dinleme ile ilgili beceriler dil öğrenmenin temeli olarak kabul edilmektedir. Çocuğun, çevresindeki insanlarla bilinçli ya da bilinçsiz olarak kurduğu ilk ilişkilerde dinlemenin önemli bir rolü bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, birey diğer insanlarla birlikte olduğu sürenin % 42'sini dinleyerek geçirmektedir (Yangın, 1999: 30). Dinleme hem insan iletişiminin ve etkileşiminin temeli hem de öğrenmenin ön koşuludur. Dinleme becerisi,

hayatın profesyonel, kültürel ve özel alanlarında aranan temel bir beceridir. İş görüşmelerinde, siyasi tartışmalarda, derslerde, bir konser ya da tiyatrodaki içerik ne kadar değişirse değişsin işitilenlere anlam verebilmek önem taşımaktadır (Yılmaz, 2014: 17).

Yeni doğan bebek, doğduğu andan itibaren ve konuşmaya başlamadan çok daha önce aşırı duyarlılık gösterdiği bakışlarla, anne kokusu ve sesler yoluyla iletişim kurmaya çalışır. Bunların her biri onun için anlamlar evrenini oluşturur. Bebek kendisiyle konuşulduğunda susar. Konuşulduğunda algıladığı dil kendisinin öğreneceği dili ve edineceği sözcük dağarcığını belirginleştiren dilsel öğeleri sağlar. Çevresindeki kişilerin kullandığı sesli iletişim bebekte konuşma isteği uyandırır (Baştürk, 2013:44). Çocuklar genellikle okumayı öğrenmede konuşmayı öğrenmeden daha fazla sorun yaşarlar. Okumayı öğrenme çocuğun zihninde gerçekleşen bir yapılandırma sürecidir. Yapılandırma bireyseldir ancak yazılı dil konusunda akran ve yetişkinlerle etkileşim gereklidir. Yazılı dil bir sosyal bilgidir. Etkileşim olmaksızın doğru bir şekilde yapılandırılması imkansızdır (Wadsworth, 2015:169).

Epiktetos'un dediği gibi "Bir güzel söz söyleme sanatı varsa bir de güzel dinleme ve anlama sanatı vardır". Konuşma karşılıklı bir eylemdir. Başka bir deyişle konuşma eyleminde en az bir gönderen ile bir alıcının bulunması gerekir. Her ne kadar gönderen (konuşan) alıcıdan (dinleyiciden) daha etkin ise de buradan hareketle konuşma eyleminde alıcının (dinleyen) edilgen bir rol oynadığı sonucu çıkarılmamalıdır. İyi bir dinleyici, yaratıcı etkinlik içinde bulunur; aksi halde iletişim tam olmaz (Ergin ve Biro, 2005:119).

Dinlemek pasif değil, aktif bir beceridir. Gerçek dinleme; konuşmacının düşüncesi ve duygularına kendimizi vermeyi, her türlü işimizi bırakmayı ve dikkatimizi ona yöneltmeyi gerektirmektedir. Çünkü konuşan kişinin beden dilini fark etmek ve dinlemeye istekli olduğunu ifade eden, göz teması, açık beden pozisyonu, konuşan kişiye dönük ve eğik olmak gibi bedensel davranışları kullanmak önemlidir (Beaverson, 1999).

Çam (1997) dinleme becerisini; konuşan kişinin sözlerine ilgi gösterme, yüzüne bakma, beden duruşunun açık olması, göz teması kurma, rahat beden pozisyonunu sürdürme ve teşvik becerilerini kullanma olarak ele almıştır. Sözsüz davranışları; göz ilişkisi, yüz ifadeleri, beden duruşu, sözel kalite, mesafe, fiziksel temas olarak ele almıştır. Kağıtçıbaşı (1999), sözel olmayan iletişim öğelerinden en önemlilerini, yüz ifadesi, göz teması, fiziksel görünüm ve beden dili olarak belirtmiştir. Sözsüz mesajlar, kişiler arası sözlü iletişimi destekleyen bir faktör olmanın yanı sıra, toplumsal yaşantıda çok yönlü bir role sahiptirler. Genellikle sözsüz mesajlarla elde edilen bilgiler hakkında az şey bilinen bir kişiye ilişkin toplanan ilk bilgiler olmaktadır (Dökmen, 1994).

Dinleme Eğitimi

Çocuklar ortalama beş altı yaşlarına geldiklerinde aile ve oyun çevresindeki bireylerle o döneme kadar edindiği dinleme ve konuşma ile ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıklar yardımıyla yeterli düzeyde iletişim kurabilmektedir. Beş-altyaşından sonra çocuğun sosyal çevresi genişlemektedir. Artık o dönemde edindiğinden daha fazlasına ihtiyacı vardır (Yangın, 1999:2). Dinleme eğitimi çok küçük yaşlardan itibaren sistematik ve planlı bir biçimde yürütülmelidir. Temel eğitimin birinci kademesinden itibaren öğrenciye dinlediğini doğru kavrama bilincinin kazandırılması gerekir. Bu kazanımın gerçekleşmesi için Türkçe öğretim programında dinleme becerisine gereken önem verilmelidir (Özbay ve Melanhoğlu, 2012:97). Türkçe derslerinin yanısıra tüm ifade ve beceri derslerinde de dinleme becerisinin gelişimi için çaba sarfedilmelidir.

Okulda dinleme çalışmalarının faydalı olması için yerine getirilmesi gereken bazı ön şartlar vardır. Bunlar: hazır bulunuşluk, dikkat ve öğretmenin rehberliğidir (Umagan, 2007). Çoğu insan; dinlemenin, okuma ve yazma gibi bir okul konusu olmadığını, bunun kendiliğinden oluştuğunu düşünmektedir. Oysa, 1960'larda araştırmacılar, ilkokul öğrencilerine öğretimle dinlediğini anlama becerisinin kazandırılabilceğini ortaya koymuşlardır. 1970'li

yıllarda yapılan araştırmalar da bu sonucu desteklemektedir. Bu araştırmalardan bazılarının sonuçları şu şekildedir: Dinlediğini oluş sırasına göre hatırlama ve söyleneni dikkatle dinleme konusunda eğitilen 2. ve 3. sınıf öğrencileri, hiçbir uygulama yapılmamış kontrol grubu öğrencilerine göre daha üstün durumdadır. Öğretmenin her gün on dakika kitap okuduğu 4. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama puanları artmıştır. Dersleri dinleyen, daha sonra da bu dinlediklerini küçük gruplar halinde arkadaşlarıyla tartışan 5. sınıf öğrencileri, dinleme eğitimi almamış ya da dinlediği dersleri küçük gruplarla tartışmamış öğrencilerden daha yüksek dinleme puanı almışlardır. Dinlemeden sonraki aktif katılım, pasif aktivitelerden daha faydalıdır. Anaokulu ve 1. sınıf düzeyindeki dinleyiciler, dinlerken konuşmacılara ilgili sorular sormayı içeren etkili dinleme için bir eğitim verildiğinde, bir konuşmacı tarafından tasvir edilen, görmedikleri bir şeyi daha iyi anlamışlardır (Yangın, 1999:32-33).

Öğrendiklerimizin %83'ünü görme, %11'ini işitme, % 3,5'ini koklama, % 1,5'ini dokunma, %1'ini tatma yoluyla elde ettiğimiz belirtilmektedir. Günlük yaşantımızda görme yoluyla öğrendiklerimizi bir kenara bırakırsak, öğrenim sürecimizde öğrendiklerimizin önemli bir kısmı dinleme yoluyla kazanılmıştır. Okullarımızdaki öğretmenlerin pek çoğu düz anlatım yöntemini kullanmaktadır. Bu durumda öğrencilerin dinlemeye ayırdıkları zaman daha da artmakta, öğrendiklerinin neredeyse %83'ünü dinleme yoluyla elde etmektedir. Bu, dinleme alanında yeterli beceriye sahip olmayan bir öğrencinin, zihinsel kapasite bakımından zayıf olmamasına rağmen verimsiz bir öğrenim süreci yaşayacağı anlamını taşımaktadır (Çifçi, 2001:169). Dinleme, öğrenme süreci içinde önemli bir beceridir.

Öğrencilerin dinleme süreleri, dinleme eğitiminde gözden kaçırılmaması gereken önemli bir konudur. Öğrenciler 1. sınıfta 3-5 dk., 2. sınıfta 5-8 dk., 3. sınıfta 8-10 dk., 4. sınıfta 10-15 dk., 5. sınıfta 15-20 dk., 6. sınıfta 20-25 dk., 7. sınıfta 25-30 dk., 8. sınıfta ise 30-35 dk. dinleyebilirler (MEB, 1998:13).

Öğrencilerin dinlediği şeyi ne amaçla dinlediğini bilmesi ve ona dinlediğinin getireceği yararın farkında olması dinleme konusunu daha ilginç kılmaktadır. Dinleme esnasında öğrencilerin sorular sorması, dinlemeyi aktif hale getirmekte ve anlamayı kolaylaştırmaktadır. Öğrenciler dinleme yönünden çok değişik düzeyler gösterirler. Bunun nedenleri, işitme gücünün yetersizliği, bilgi ve sözcük dağarcığının fakirliği, dinleme alışkanlığı edinmemiş olmak, dinleme yollarını bilmemek olabilir (Göğüş, 1978).

Tüzel ve Keleş (2013), araştırmalarının sonucunda, metin türleri ve soru tiplerine yönelik olarak öğrencilere farklı dinleme etkinliklerinin yaptırılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmışlardır. Çünkü araştırmalarının sonuçlarına göre kullanılan metin tipi ve sorulan soru türü değiştikçe öğrencilerin dinleme öncesi ve sonrası verilen soruları cevaplama başarı puanları farklılık göstermiştir. Örneğin eleştirel düşünme sorularında, dinleme etkinliğinden sonra öğrencilere sorular verildiğinde daha başarılı oldukları görülmüştür. Ancak bilgi sorularında, dinleme etkinliğinden önce öğrencilere sorular verildiğinde daha başarılı oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer yandan çıkarım sorularına ilişkin başarı durumu metin türü bazında değişmiştir. Öyküleyici metin türüne yönelik olarak sorulan çıkarım sorularında, dinleme etkinliği sonrası sorular verildiğinde öğrencilerin daha başarılı olduğu görülürken; bilgilendirici metin türüne yönelik olarak sorulan çıkarım sorularında, dinleme etkinliği öncesi sorular verildiğinde öğrencilerin daha başarılı oldukları görülmüştür.

Dinleme eğitiminin uygulanması için kimi ilkeler bulunmaktadır. Kantemir (1997:19-21), dinleme eğitimine ilişkin şunları söylemektedir: Dinleme eğitimi küçük yaşlarda başlamalıdır. Dinleme eğitimi için programın ve okulun her türlü imkanlarından faydalanılmalıdır. Dinleme eğitiminin başarılı olabilmesi için öğretmenin de iyi bir dinleyici olması gerekir. Dinleme eğitimindeki başarı kullanılan öğretim metotlarının mahiyetine bağlıdır. Dinleme eğitiminde modern öğretim araçlarından faydalanılmalıdır.

Dinleme çalışmalarının verimli olabilmesi için kimi koşulların yerine getirilmesi ve kimi koşullara uyulması gerekmektedir. Kavcar (2004:46-48)'da derslikte yerleşme ve oturma bakımından uyulması gereken kimi kurallar şu biçimde sıralanmaktadır: Derslikte öğrenciler birbirlerini görebilecekleri biçimde oturmalıdırlar. İşitme sorunu ya da engeli olan öğrenciler ön sıralarda oturtulmalıdır. Öğretmen ders anlatırken ya da soru sorarken öğrencilerin kendisini rahat bir biçimde görebilecekleri bir yerde durmalıdır. Dinlemeye ağırlık verilen çalışmalar, öğrencilerin yorgun olmadıkları bir zamanda yapılmalıdır. Dinleme çalışmaları sırasında derslikte tam bir sessizlik sağlanmalıdır.

İlkokul çağındaki çocukların bireysel farklılıkları olduğu gibi dinleme gücü bakımından da farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmen bu farklılıkları saptamalı ve dinleme gücü zayıf olan öğrencileri önce diğerlerinin düzeyine daha sonra da programın belirlediği düzeye getirebilmek için yeteri kadar etkinlik düzenlemelidir. Dinleme sürecinde dikkat yoğunlaştırma önemli bir aşama olmakta ve bütün süreci etkilemektedir. Özellikle işitilenlerin seçilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılmasında belirleyici olmaktadır. Dikkat yoğunlaştırma öğrencinin dinleme amacıyla da doğrudan bağlantılıdır. Öğrencinin dinleme amacını, yöntemini belirlemesi; dinleme sürecini denetim altına almasını ve dikkatini yoğunlaştırmasını sağlamaktadır (MEB, 1-5, 2005: 17).

Sever (2004: 11-12)'e göre ilkokulda birinci sınıftan başlayarak öğrencilere dinleme beceri ve alışkanlığı kazandırma sürecinin temel ilkesi, bu becerinin edinilmesine yönelik çalışmaların diğer dilsel becerilerin (konuşma, okuma, yazma) kazandırılması etkinlikleriyle bütünleştirilmesi olmalıdır. Bu temel düşünce ekseninde, dinleme beceri ve alışkanlığının bilişsel, duyuşsal ve devinışsel boyutlu davranışları ders içi ve dışı öğretme-öğrenme etkinlikleriyle öğrencilere kazandırılabilir. Bu etkinliklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- a. Günlük yaşamda dinleme-konuşma sürecini örneklendiren çeşitli yaşam durumlarının (selamlaşma, karşılıklı konuşmalar, telefon görüşmesi vb.) öğrenciler tarafından sınıf ortamında oyunlaştırılması ve her oyunlaştırmanın dinleme ilkeleri açısından değerlendirilmesi.
- b. Düzeye uygun bir oyun ya da filmin ilkelere uygun olarak izlenmesi, olayın öğrenciler tarafından kendi cümleleriyle özetlenmesi.
- c. İzlenen bir film ya da oyunda geçen olayın resimlerle anlatılmasına yönelik çalışmalar yapılması.
- d. Düzeye uygun bir metnin (masal, şiir, öykü, makale, deneme vb.) ilkelere uygun olarak okunması, öğrencilerin kendi cümleleriyle sözlü ve yazılı olarak özetlemeleri.
- e. Öğrencilere klasik müzik dinletilmesi (10' ya da 15'). "Dinlenen müzik, sizlerde hangi duygu ve düşünceleri oluşturdu, sizlere neler çağrıştırdı?" sorusunun öğrenciler tarafından sözlü ya da yazılı olarak yanıtlanması.
- f. Düzeye uygun sanatsal ya da kültürel içerikli bir radyo ya da televizyon programının ilkelere uygun olarak dinlenmesi ve programın konuşma–dinleme ilkeleri açısından değerlendirilmesi.

Dinleme Becerisi ve Anlama

Öğrenci okula ilk başladığında ona ilk olarak okuma becerisi kazandırılmaya çalışılır. Fakat Türkçe öğretimi dil öğretimi olarak değerlendirilir. Buna göre kazanılan ilk beceri dinleme becerisi olur. Yeni doğan bebek sesler üzerine ilk algılarını geliştirir. Onun sesleri tanıma ve ayırt etme becerisi zamanla dinleme ve ardından anlama becerilerine dönüşür. Dinleme ve anlama becerilerini edinen birey okula başladığında okuma ve yazma becerilerini geliştirerek dilin inceliklerini öğrenmiş olur (Baki ve Karakuş, 2012:1)

Dinleme ve okuma ile anlama arasında önemli bir ilişki vardır. Anlamak okunanı ya da dinlenenin bütün yönleriyle kavramaktır. Kavramanın belirtisi ise metni değerlendirebilmek, ondaki bilgiyi içselleştirerek yorumlayabilmektir. Türkçe derslerinde yapılan dil eğitiminin amacı anlama ve anlatma üzerine yoğunlaşmalıdır. Temel eğitim almış bir bireyden ana dili

eksiksiz kullanma, dinlediğini ya da okuduğunu anlama, duygu ve düşüncelerini söz veya yazı ile eksiksiz ve doğru anlatabilme becerisini kazanmış olması beklenir. İlk ve orta öğretim sonunda bir üst kuruma geçebilmek için yapılan sınavlardan yetersiz ve sıfır puan alınması maalesef okullarımızda yapılan Türkçe eğitiminin amacına ulaşamadığının göstergesidir (Karatay, 2014; 2).

Anlama ve anlatma becerilerinin eksikliği sadece Türkçe dersini değil bütün alanlardaki okul başarısını ve elbette hayatı doğrudan etkileyecektir. Konuşma ve dinleme becerileri bir ölçüde okul dışında da kazanılır. Hatta bu becerilerin kazanılmasında 2-10 yaş dönemindeki yaşantıların ve içinde bulunulan çevrenin büyük önemi olduğu bilinmektedir (Balci, 2013; 10). Dinleme becerisi, uygun etkinliklerle geliştirilebilecek bir süreçtir. Bu süreçte dinleme ilkeleri, dinleme ortamı, öğretmen yeterliliği, öğrencilerin dikkat süreleri etkili olmaktadır. Öğrencilere dinleme alışkanlığı kazandırmak için ilk başvurulacak yol, öğrencilerin çevrelerindeki seslere dikkatlerini çekmektir. Şu seslerle işe başlanmalıdır: Doğada duyulan sesler (kuş, su sesi, gök gürültüsü ...), büyük şehirlerde taşıtların, fabrikaların çıkardıkları sesler..., insanların, hayvanların çıkardıkları sesler (ayak sesi, gülme, ağlama sesleri gibi...), bir şeye vurulduğunda veya bir şey düşürüldüğünde çıkan sesler (cam kırılması, tenekenin yuvarlanması...) (Öz. 2003:224).

Dinlediğini ve okuduğunu anlama süreçleriyle ilgili olarak iki teorik görüş dikkati çekmektedir: İlk görüşe göre, okuyucu dinlediğini anlamada o kadar beceri kazanmıştır ki birazcık dikkat ile az bir gayretle okuduğunu ve dinlediğini anlama arasında hiçbir fark kalmaz. Bu görüş ortak anlama süreci (unitary comprehension process) olarak adlandırılmaktadır. Okumayı öğrenmek çocuğun daha önceden öğrendiği dilsel işaretleri yeniden öğrenmesi sürecinden başka bir şey değildir. İster dinleme ister okuma olsun dilsel işaretler aynıdır. Fark sinir sistemini harekete geçiren fiziksel uyarıcıların ortamındadır. Dinlemede dilsel işaretlerin fiziksel uyarıcıları havada seslerin yayılması yoluyla sinir sistemini harekete geçirirken

okumada aynı dilsel işaretlerin fiziksel uyarıcıları yazı şekillerini ışık yoluyla göz tarafından algılanarak sinir sistemini harekete geçirirler. Dinlediğini ve okuduğunu anlama süreçleriyle ilgili ikinci görüş ortak anlama sürecini karşısına almaktadır. Bu görüşe göre, dinlediğini ve okuduğunu anlama toplumdaki önemi, işlevi, uyarıcıların gelişi ve dilbilim bakımlarından farklılıklar gösterdiği için aynı süreçler değildir. Bu görüş ikili anlama süreci (dual comprehension process) olarak adlandırılmaktadır. Dinleme ve okuma dildeki alıcı becerilerin farklı iki yüzü gibidir. Her ikisi de dilin kullanımının içinde yer alır. Her ikisinde de iletişim açısından avantajlı durumlar bulunur. Dinleme ve okuma aynı dilsel yeterliliktedir (Yangın, 1999: 28-29).

Demirel (1999), dinlediğini anlama becerisi kazanmada metne dayalı olarak yapılan etkinliklerin planlanmasıyla ilgili şu sırayı önermiştir:

Dinleme Öncesi Etkinlikler: Tanıtma, kestirme, sahnenin oluşturulması, yeni sözcüklerin öğretimi, amaçlı dinleme.

Dinleme Anındaki Etkinlikler: Öğretmen metni yüksek sesle okur, öğrenciler kitapları kapalı olarak dinler. Öğrencilerden metni dinlerken farklı vurgu ve tonlamalara dikkat etmeleri istenir. İlkokul 1., 2., 3., sınıflarda öğrencilerin dinlediklerini tekrar etmeleri istenir. Öğrencilerin dinlediklerini not etmeleri istenir.

Dinleme Sonrası Etkinlikler: Dinlenen metinle ilgili ayrıntılı sorulara cevap verilir. Dinlenen metnin sözlü ya da yazılı özeti çıkarılır. Hikayenin sonuç kısmı tamamlattırılır. Dinlenenlerin resmedilmesi istenir. Öğretmen okurken ya da okuduktan sonra öğrenciler resim ya da şekil çizer. Olay sırasına göre resimlerin ya da cümlelerin dizilmesi istenir. Dinlenenleri yazma ya da dikte etme etkinliklerine yer verilir. Duyulan eksik cümleler tamamlanır. Dinlenen metne uygun başlık önerilir. Metinde boş bırakılan yerleri doldurma çalışmalarına yer verilir (Demirel, 1999).

Cüceloğlu (1994) ve Ailes'in (1999) vurguladıkları gibi konuşma becerisini geliştirmek için bazı okullar kurslar düzenlemektedir; ancak bunun bir parçası olan başkalarını dinleme konusunda daha becerili olmaya ilişkin bir

kurs verilmemektedir. Başarılı bir eğitim açısından gerekli olan "anlayabilmek için dinleme", kişinin kendi kendisini eğitmesine bırakılmaktadır. Bazı kişiler doğuştan iyi bir dinleyici olabilir, ancak bu kişilerin sayısı azdır. İyi bir dinleyici olabilmek için, çoğu insanın bilinçli bir çaba harcaması ve yeni beceriler geliştirmesi gerekmektedir. Dinlemede anlama çabası söz konusudur. Bu açıdan dinleme ile işitme arasında fark vardır. İşitme, kişinin iradesiyle olmayan, insanın kulağı aracılığıyla beynine giden her türlü ses unsurudur. Dinleme ise kişinin tercihine bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı sesler bütünüdür (Özbay, 2006:44). Dinleme, konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir (Demirel, 1994). Dinleme, karşı tarafı edilgen bir yapıda izleme değil, iletişimin tam olarak gerçekleşmesi için iletiyi alma ve yorumlama çabasıdır. Dinlemede yüzde yüz anlama ya da anlaşma gerçekleşmeyebilir. Alıcının iletiyi yorumlama, anlamlandırma ve birikim eksikliği dinlemede iletişim yetersizliğini oraya koyar. Bilgi kaynağından çıkan mesaj ile alıcı tarafından elde edilen mesaj arasındaki fark birbirini tutmayabilir. Bu farkı yaratan faktöre "gürültü" adı verilmektedir (Umagan, 2007:149). Dinleme aslında bir odaklanma işidir. Dinlemedeki başarı dinleyicinin ne kadar dikkat ettiğine ve işittiği sesler içinden işine yarayacak olanları seçebilme yeteneğine bağlıdır (Güzel ve Karatay, 2014:162).

İyi Bir Dinleyicinin Özellikleri

Etkili bir dinleyici gerek iş sahasındaki ciddi durumlarda gerek sosyal konularda başarılı olacak ve ödülünü alacaktır. Dinleme kazanılması zor bir beceridir ve her beceride olduğu gibi gelişebilmesi için pratik yapılması gerekmektedir. Dinleme davranışı, bireylerin dikkat sürelerinden, konuşmacının aksanından, tavrından, giyim ve anlatış tarzından (ön yargılara sebep olacağından) etkilenebilmektedir (Myers ve Myers, 1988; akt. Cihangir, 2004). Navaro (1999) iyi bir dinleyicinin, yorum getirmeden,

konuşanın söylediklerini yansıtarak kendisinin de duymasını ve görmesini sağlamalıdır demektir.

İyi bir dinleyici ilgi alanları bulur, esnektir, dinlemek için sıkı çaba sarf eder. Konuşmacının söylediklerini zihinsel olarak özetlemek, tartmak ve ne söyleyeceğini tahmin etmek için düşünme hızını kullanır. Çünkü iletişimin kalitesi, dinlemeyi öğrenerek yükseltilebilir. Sözlü iletişim süreci, konuşmayı olduğu kadar dinlemeyi de içerir. Çoğu insanın bu kadar kötü birer dinleyici olmasının nedeni, dinleme yeteneğine doğuştan sahip olduklarına inanmalarıdır. Bu inanç yanlıştır. İnsanlar normal olarak işitme ve sesleri algılama yeteneğiyle doğarlar. Ama dinlemenin öğrenilmesi gerekir. Okuma, yazma ve konuşma gibi dinleme de öğrenilen bir beceridir. İşitmek ile dinlemek aynı şey değildir. İşitme doğal bir süreç, dinleme ise öğrenilmesi gereken bir beceridir (Adair, 2006).

Karşıdaki kişinin sözlerini dikkatle ve ilgiyle dinleyerek, davranışlarını gözlemek iletişimin özünü oluşturmaktadır. Çoğu zaman bireyler, karşılarındakini kendi algısal dünyalarına göre anlamaya çalışmakta ve kendi algısal dünyalarına uymayan uyarıları reddetmektedirler. Bu da etkili iletişimin kurulmasını olanaksızlaştırmaktadır (Kuzgun, 1995). İletişimde ortaya çıkabilen yargılama, eleştirme, dinleyicinin anlatılanları kendi bakış açısından değerlendirmesi gibi açık iletişimi engelleyici davranışları ortadan kaldırmak için, karşıdaki kişiyi olumlu bir tutum içinde, dikkatle dinlemek; onun ne hissettiğini ve ne demek istediğini anlamaya çalışmak ve bunları açık bir biçimde özetleyerek ortaya koymak gerekmektedir (Tan, 1992). Dolayısıyla dinleme kişinin bütün dikkatini vermesini gerektirir. Doğru duymadığımız ve görmediğimiz zaman ağır bedeller ödememiz gerekebilir. Bu da iletişim sürecinde büyük ölçüde gerçeğe dayanmayan tahminlerle hareket etmemize yol açabilir (Satir, 2001).

Cüceloğlu'na (1995) göre, kişiler dinlerken aşağıda verilen dört düzeyden birisini kullanmaktadır;

Önemsememe: Kişiyi dinler gibi görünür ancak dinlememektedir.

Seçici Dinleme: Söylenenlerin bazı kısımlarını duyar, diğer kısımlarına ilgi göstermez.

Dikkatle Dinleme: Söylenen sözlere dikkat eder, hangi kelimelerin kullanıldığını iyi bilir.

Empatik Dinleme: Kişi konuşmacıyı anlamayı ön plana koyarak, dünyayı konuşmacının yaşantısı ve gözüyle görmeye çalışır.

Beaverson (1999), etkili dinleme becerisini kazanmada temel olarak iki aşama ortaya koymuştur. Bunlardan birincisi; konuşan kişinin söylediklerinin tekrar edilmesidir. Başka bir deyişle, konuşan kişinin mesajının içerdiği düşünce ve duyguların geri yansıtılmasıdır. İkinci aşama; konuşmacıya dikkatin kendisinde olduğunu hissettiren sorular sormaktır. Bu daha çok bilgi almayı ve durumu açıklığa kavuşturmayı sağlayacaktır. Bireylerin kullandıkları dinleme davranışları, iletişimi güçleştiriyorsa ya da iletişimi engelliyorsa, dinleme davranışlarının etkisiz olduğu söylenebilir. Etkili dinleme becerisinde yer alan; karşıdaki kişiyi dinlemeye ve anlamaya hazır olma, empatik anlayış, dinlerken konuşmacının sözlü ve sözsüz mesajlarına dikkat etme ve etkili sözsüz mesajlar kullanma gibi davranışların gösterilmemesi dinlemeyi etkisiz hale getirmektedir.

Dinlemeyi etkileyen faktörleri, Özbay (2006) altı faktör altında toplamıştır:

Dinleyiciye bağlı nedenler: Zeka, işitme, dinlemenin öneminin farkında olma, konuya ilgi duyma, dikkat, dinleme amacı, dil özelliklerinin bilinmesi.

Öğretmene/konuşmacıya bağlı nedenler

Konuşmanın/dersin içeriğine bağlı nedenler

Ortam

Dinleme anlama hızı

Dinleme süresi

Dinleme Becerisinin Gelişiminde Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi

Erken çocukluk yıllarında konuşulan kelimeler, dilin grameri ve anlam bilgisi boyutundaki ifade edici dil becerisi ve çocukların anlayabildikleri kelimelerle ilgili olan alıcı dil becerisi ile gelişmektedir (Albrecht ve Miller; 2004:291

akt. Alisinanoğlu, 2013:21). Dinlemek ve anlamak alıcı dil gelişimi içinde yer alır. Konuşma, okuma ve yazma ifade edici dil içindedir. Dinleme, anlama, konuşma, okuma ve yazma olarak tanımlanabilecek bu dört unsur birbirleriyle iç içedir. Okuma ve yazma becerisinin başarılı bir şekilde edinilmesi konuşma ve dinleme becerilerine bağlıdır (Hagan ve Smith, 2004:18 akt. Alisinanoğlu, 2013:21).

Vygotsky, dilin düşünme için bir mekanizma ve zihinsel bir araç olduğunu savunur. Dışsal deneyim, dil aracılığıyla içsel anlamaya dönüşür. Dil, çocuğun hayal etmesine, yeni fikirler yaratmasına ve bu fikirleri diğerleriyle paylaşmasına olanak sağlar. Bu toplumsal bilgi alışverişinin yollarından biridir. Dil, bilişsel gelişimde hem bir araçtır hem de bilişsel sürecin bir parçasıdır. Dilin, diğer zihinsel araçların anlamlandırılması ve içselleştirilmesi için de aracılık etme işlevi vardır. Örneğin anaokulunda bir çocuk, öğretmeni ile birlikte bir kelebeğin kozadan çıkışını gözlemleyebilir. Onun nasıl görüldüğü, daha sonra ne olacağı hakkında konuşabilirler. Öğretmen ve çocuk eğer varsa önceki deneyimlerini birbirlerine aktarabilirler. Bu ve benzeri pek çok diyalog sonucunda çocuk öğrenmekle kalmayıp bu bilimsel keşifler sırasında bilişsel süreçleri de kazanacaktır. Dil aracılığıyla sürdürülen paylaşımlar sayesinde çocuk tanıma, ayırt etme, kavrama, test etme, sonuç çıkarma gibi bilişsel süreçleri oluşturan deneyimleri kazanır (Kargı, 2012:10).

Okuma yazma becerisi ve okuldaki diğer öğrenmeler, öğrencilerin erken çocukluk döneminde dinleme ve görsel okuma becerileri yoluyla elde ettikleri bilgi ve deneyimlerin üzerine kurulmaktadır. Öğrencilerin erken çocukluk döneminde elde ettikleri bilgi ve deneyimlerin çokluğu ise okul yaşamında başarılı olmalarının önemli oranda belirleyicisi olmaktadır (Tompkins, 2009 akt. Yılmaz, 2014:20).

Okul öncesine ait bilgi dağarcığının azımsanmayacak bir kısmı da dinleme yoluyla elde edilmektedir. Okul döneminde de öğrenciler, bilgileri daha çok dinleyerek öğrenirler. Amerika'da yapılan araştırmaların sonucunda, tipik bir

ilkokul ve ortaokul öğrencisinin okuldaki zamanının % 50'sini, üniversite öğrencisinin zamanının % 90'ını dinleyerek geçirdiği belirlenmiştir. Sınıfta sözlü iletişim tek yönlü olduğu; öğretmenlerin zamanının 2/3'ünü konuşarak kullandıkları da saptanmıştır. Türkiye'de sınıf içinde bir ders saatinin % 67'sinin sözlü davranışlara ayrıldığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalar, öğrencilerin okulda öğretmen ve arkadaşlarını 2,5-4 saat dinlediklerini göstermektedir. Bundan dolayı, akademik başarı için de yeterli düzeyde dinleme becerisi gerekmektedir (Yangın, 1999:30).

Milli Eğitim Müfredatında Dinleme/İzleme İle İlgili Etkinlikler şunlardır: çalar saat, film/çizgi film/animasyon izleme, eşleştirme, kavram haritası oluşturma, başlık çalışması, soru bankası oluşturma, sıra sende, Kafdağı'na yolculuk, şiir dinleme, müze ziyareti, beğendim, çünkü, bir de bana sor, sözcük oluşturuyorum, Çin Seddi, eşini bul, canlandırma, müzik dinleme, rahat ol, sabır küpüm çatlamaz, bulmaca, sıraya koyma, ben olsaydım, balık kılıcı oluşturma, duyguyu tahmin et, aynalı kemer, sorulara yönelik dinleme, diyalog tamamlama, senaryo oluşturma, drama, fikrini belirtme, kendini izleme (Umagan, 2007).

Ayrıca sınıf ortamlarında dinlemenin daha sağlıklı olabilmesi için öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken kimi durumlar söz konusudur. Akyol (2006:1) dinlemenin başarılı olabilmesi için öğretmenin, derste göz göze gelmekten kaçınan, aşırı hareketli olan ve ders anlatılırken dikkati dağıtacak biçimde konuşan öğrencilere dikkat ederek etkin dinlemenin gerçekleşmesi için bu tür davranışlar sergileyen öğrencilerle daha yakından ilgilenmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Özbay (2001: 9-15), okullarımızda dinleme alışkanlığının kazandırılması için şu uygulamaları önermektedir:

a. Dinleme eğitimi çok küçük yaşta (ana okullarında) başlatılmalı ve her kademedeki öğretim kurumlarında sürdürülmelidir. İlkokul birinci sınıfta, okumaya hazırlık devresinde öğrencilere işittiğini ayırt etme becerisi geliştirecek bazı alıştırmalarla ilk dinleme alışkanlıkları kazandırılabilir.

Çocukların yaş ve ilgilerine uygun hikâyeleri yüksek sesle okuması, okunanlar üzerinde konuşulması, basit dramatisasyon faaliyetleri, çocuklarımızın çok erken yaşlarda dinleme becerisi kazanmalarına yardımcı olacaktır.

b. Küme çalışması, tartışma, öğretmenin açıklamalarına imkân veren bir öğrenme ortamı, film ve tiyatro seyrettirme, eğitsel kollarda görev verme, konferanslara katılma...vb. birer dinleme eğitimi fırsatı olarak görülmeli ve değerlendirilmelidir.

c. Öğretmen eğitim teknolojilerinden mutlaka yararlanmalıdır. Öğretim araçlarından bazıları iyi dinleme alışkanlığı kazandırmada öğretmene yardımcı olabilir. Sesleri ayırıştırma eğitiminde kullanılacak işitsel araçlardan radyo ve teyp ile görsel-ışitsel televizyon ve videodan yararlanılabilir.

d. Öğretmenin çocukların seviyelerine uygun, ilgi çekici bir metni sınıfa getirip yüksek sesle okuması ve metinle ilgili soruları cevaplandırmalarını istemesi dinleme becerisini geliştirecektir. Çünkü öğrenciler metinden soru sorulacağını bildiği için dikkatle dinleyeceklerdir.

e. Bir başka çalışmada dilin kalıplarını dinleterek anlama becerisi kazandırma faaliyetidir. Öğrenci metni okurken ya da dinlerken üstü kapatılmış kalıpları, ekleri, kelimeleri tamamlar. Böylece kalıbı öğrenmiş olur. Öğretmen “Metni okuyorum, metindeki eksik yerleri siz tamamlayacaksınız.” deyince bütün sınıf dinleme merkezini psikolojik olarak hazırlar

Öğretmenler içinde buldukları çevrenin imkânları ölçüsünde şiir dinletileri, kaynak kişilerden anı dinleme çalışmaları, öğrencilerin başından geçen olayları anlatmaları, konuyu bütünleyen CD, film ya da belgesellerin dinletilip izletilmesi gibi etkinlikler düzenleyebilirler. Dinleme becerisini geliştirmede oyunlardan da yararlanılabilir. Özbay (2003:101)’da kulaktan kulağa söylenen kelime ve tümce oyunu dinleme becerisinin gelişmesine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir. Sözcükleri veya tümceleri, dikkatsizliği ve ilgisizliği nedeniyle yanlış aktaranların gruptan çıkarılmasıyla, dinlemeye

ilginin artırılması sağlanır. Oyun sonunda en iyi dinleyenlerin ödüllendirilmesi çocuklar arasında sağlıklı dinleme yarışımın doğmasını sağlayacaktır. Ödüllendirmenin öğrenmede olumlu sonuçlar verdiği unutulmamalıdır.

Yalçın (2002:120) manav-market oyununun dinleme becerisini geliştireceği belirtmiş ve oyunun nasıl oynanacağını şöyle açıklamıştır: Sınıf içinde dersten artan zamanları değerlendirirken veya okulun özel günlerinde derslerin yoğun olmadığı zamanlarda sınıf içinde ilgiyi toplamak için de kullanılabilir. 6-8 öğrenci ile oynanır. Öğretmen hakem olarak iki öğrenciyi seçerek çocukların dinleme becerilerinin gelişimini sağlayabilir. Seçilen öğrencilerden birisi, aşağıdaki örnekte olduğu gibi bir tümce ile başlar: Bir öğrencinin, “Bugün manavdan bir kilo üzüm aldım.” tümcesi ile başlar. İkinci öğrenci bu cümleyi hiç değiştirmeden yalnızca kendisinin alacağı bir meyve veya sebze ekleyerek tümceyi tamamlar: Oyunun önemli kuralı, öğrencinin aynı tümce içinde arkadaşlarının söylediği meyve ve sebzelerin sırasını değiştirmeden ve hiçbirini unutmadan söylemesidir. Sırayı şaşırın veya eksik söyleyen öğrenci çıkar ve en çok meyve sebze sırasını şaşırmadan söyleyen birinci olur. Oyun benzer durumlar için de uygulanabilir. Bu tür oyunlar dinleme becerisini geliştirmeye yarayan etkinlikler olarak değerlendirilmektedir. Bu yararlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

1. Öğrenci dikkatle dinlemekte, dinlediği bilgileri beyinde belirli bir sıraya dizerek saklamakta, daha sonra buna kendi bilgisini de ekleyerek anlatmaktadır. Bu yüzden öğrenciye bilginin düzenlenmesi ve sınıflandırılması becerisini kazandırmaktadır.
2. Dinleme becerisini geliştirmektedir.
3. Belirli bir sıralama ile anında ve herhangi bir yardım almadan eksiksiz ve doğru konuşma becerisini kazanmaktadır.
4. Hazırlıksız konuşma eğitimi yapılmaktadır.

Dinleme edimine ilişkin etkinlikler, öğrencilere benimsettirildiğinde, öğrenciler öğrendikleri oyunları okul dışı etkinliklerde de gerçekleştireceklerinden dinleme ile ilgili oyunlar, dinleme becerilerinin gelişimi için sürekli eğitim dayanağı bulmalarını sağlamaktadır (Yılmaz, 2007).

Akyol (2013), öğretmenlerin herhangi bir konuya dikkati yoğunlaştırabilmesi için dinleme öncesi kullanılacak şu etkinliği Prouty ve Fagan (1997)'dan uyarlamıştır: Beş Kural Etkinliği. Serçe parmak gözler konuşmacıda kuralını, yüzük parmağı ağız konuşmuyor kuralını, orta parmak oturuş uygun kuralını, işaret parmağı kulak dinliyor kuralını, baş parmak eller serbest kuralını temsil etmektedir. Öğretmenler, dinleme öncesinde herkesin elleri ve parmakları yardımıyla kuralları hatırlatmasını isteyebilir. Önce sağ el ile sonra sol ile yaptırılarak kuralların pekişmesi sağlanabilir. Ayrıca küçük sınıflarda sağ ve sol elin kullanılmasının sağlanması öğrencilerin yönlerini öğretmek için bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Her parmak bir kuralı temsil ettiği için kodlaması kolay, oynaması zevkli bir oyunla dinleme öncesi bir etkinlikle dinleme kurallarının öğretimi yaptırılabilir.

Dinleme eğitiminin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için sınıflar teknolojik açıdan yeterli düzeye getirilmelidir. Bu konuda ayrıca öğretmenlerin teknoloji kullanımı konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır (Gücüyeter, 2009; 170).

Bilgiye ulaşma, ulaşılan bilgiyi günlük yaşamda kullanarak hayatı kolaylaştırma ve karşılaşılabilecek olumsuzluklar önceden sezerek önlemler alma vb. nitelikler anlama becerisini etkili bir biçimde kullanabilmeye elde edilir. Bireylerin çevresindekilerle etkili bir iletişim kurabilmeleri, sosyal, kültürel ve eğitim ortamlarında başarılı olabilmeleri için anlama becerisini kazanmaları gerekir. Çünkü, hayatın istenilen düzeyde sürdürülebilmesi, anlama yeteneğinin belli bir düzeyde gelişmiş olmasını gerekli kılmaktadır. Bu denli önemli bir işleve sahip bu yeteneği geliştirmenin en etkin yolu, okuma ve dinleme becerilerini edinerek yaşama hâkim olmaktan geçer.

Öğrencilerin hem öğrenim hayatlarında hem de meslek hayatlarında başarılı olmaları, okuma ve dinleme becerilerini amaçlanan düzeyde edinmelerine bağlıdır. Bu bakımdan okullarımızda öğretmenler, öğrencilerin bu becerileri edinmeleri ve günlük yaşamda etkin bir biçimde kullanmalarının alt yapısını oluşturmalıdır. Özellikle Türkçe derslerinde öğrencilerin anlama, kavrama, yorumlama, eleştirel düşünme, kendini ifade etme, doğru ve çabuk karar verme, iletişim vb. üst düzey becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere önem verilmelidir (Göçer, 2007).

Dinleme yeterliklerine öğrencilerin ulaşma düzeyini belirlemek amacıyla okullarda genel anlamda metinler kullanılmaktadır. Yapılan uygulamaların kapsamı; metnin öğretmen tarafından okunması ya da görsel/işitsel bir araçtan dinletilmesi şeklinde gerçekleştirilmekte; metinlerin, öğrencilere dinletilmesinden sonra Türkçe öğretim programının kazanımlarına uygun olarak dinlediğini anlamaya yönelik sorular sorulmaktadır. Bu tarz bir eğitimde sonuca yönelik ölçme ve değerlendirmenin yapıldığı ifade edilebilir. Oysa dinleme eğitiminde başarı, sürecin değerlendirilmesiyle mümkün gözükmemektedir. Dinleme becerisinin ölçülmesi son derece zor ve karmaşık bir süreçtir. Dinleme, sese dayalı bir beceri olduğu için genellikle soyuttur. Bu durum dinlemeyi güçleştiren, eksik ve yanlış dinlemeye yönelten bir faktördür. Dinlemenin soyut bir sürecinin olması, dinlemenin ölçülemez bir beceri olduğu yönünde yanlış yargılara neden olmakta ya da ölçme değerlendirme çalışmaları, dinleme becerisinin gelişiminin ölçülmesinden ziyade dinlenen metnin anlaşılıp anlaşılmadığının ölçülmesiyle sonuçlanmaktadır (Melanlıoğlu, 2012b, 1586).

Dinleme Becerisinin Gelişimi ve Aile

Aile, çocuğun ilk sosyal ortamıdır. Aynı zamanda aile, içinde bulunulan toplumun küçük bir örneğidir. Aile çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir araçtır (Kargı, 2012:63). İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik sosyalleşmesine imkan tanıyan ilişkileri yaşadığı, bilgileri öğrendiği aile içinde var olmasıdır. Aile kavramı yüzyıllar boyunca toplumun temelini

oluşturan sosyal bir kurum olarak algılanmıştır. Ailenin temel fonksiyonu, yeni doğan çocukların, bakılıp büyütülmesi ve sosyalleştirilmesidir. Bu bakımdan aile, en etkili eğitim kurumu olarak çalışır. Kişilik aile ortamında gelişir. Çocuğun içinde yaşadığı toplumla uygun bir birey olarak yetişmesi, önce aile çevresinde sağlanır. Bu nedenle yapı olarak aile içindeki ilişkilerin çocuklar üzerinde çok önemli etkileri vardır (Calvin ve Brommel, 1991; Bulut, 1990).

Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptur. Bu nedenle, bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda birinci etkileşimi sağlaması yönünden ayrı bir öneme sahiptir. Onun temel kavramlar arasında yer almasının nedenlerinden birisi de budur. Eğitim sistemi açısından ailenin eğitim fonksiyonu şöyle ele alınabilir: Çocuğun örgün eğitimini devlet üzerine almıştır. Okula giriş yaşı düşmüş, çıkış yaşı ise yükselmiştir. Bu nedenle okul, bireyin yaşamının büyük bir kısmını işgal etmektedir. Yani yeni tip aile eskisine göre eğitim konusunda daha ilgili ve bilgilidir. Öğretmenle yakın işbirliği ile anne babalar kendilerine düşen görevi yerine getirebilirler (Çomaklı, 2006).

Çocukların ana-baba ve yakın çevresinden öğrendiği bu dil (ana dili), dilin ana kurallarına uygundur. Bu kuralları çocuklar dinleyerek öğrenir ve farkında olmadan bu beceriyi kazanırlar. Bireyin ana dili etkinliği dinleme ile başlıyor denilebilir. Dilin kurallarını farkında olmadan kazanmaya başlayan birey, okul yaşamıyla da bu becerisini, eğer etkili ve planlı olanaklar verilirse bilinçli bir şekilde geliştirebilir (Kalaycı ve Temur, 2005). Kişi, anadilini kullanma konusunda kendini ne kadar geliştirmişse, iletişimin olduğu her yerde o derece başarılı ilişkiler kurabilir. Bu nedenle okullarımızda verilen Türkçe eğitim ve öğretimi büyük önem taşımaktadır (Doğan, 2013; 1).

“Dinleme”, dil öğreniminin temelini oluşturur. Birey, okul öncesine ait bütün, bilgi duygu ve düşünce evrenini dinleme yoluyla oluşturur. Bu dinleme, aslında hayatı anlamlı kılma, çevrede olup bitenleri anlama adına

kendiliğinden oluşan bir süreç olsa da, bir öğrenme yolu hâline gelmektedir (Turan Temur, 2001). Ana dili öğretiminde aile ve yakın çevre okul çağına kadar etkili olurken, eğitim kurumları aracılığıyla ana dili öğretimi daha sistemli bir hâl alır. Ana dili, bir toplumu diğerlerinden ayıran, kültür ile beslenen ve kültürü besleyen, ayrıca kültürel değerleri nesilden nesile aktaran millî bir öğedir. Bu özelliği dolayısıyla da her dönemde toplumlar, ana dillerini toplumun bütün bireyelerine öğretme çabası içinde olmuşlardır. Türkiye’de ilkokullar, ana dili öğretimini üstlenen eğitim kurumlarının başında gelir. Bu okullar, öğrencilere belirlenmiş bir program üzerinden ders kitapları aracılığıyla dilin anlama ve anlatma becerilerini kazandırmaya çalışırlar. İlköğretim Türkçe programına göre öğrenciler, aldıkları dil eğitimiyle, okuduklarını ve dinlediklerini anlayacak kadar okuma ve dinleme becerisi; isteklerini, duygularını ve düşüncelerini anlatacak kadar da konuşma ve yazma becerisi kazanmalıdır. Farklı çevrelerden, özellikle farklı ağızlarla gelen bireyelerin ana dillerini standart biçimiyle öğrenmelerinde eğitimin birleştirici özelliği önemli rol oynar (Mangır, 2012: 2373).

De Casper ve Spence (1986), anne adaylarının cenine iletişim kurabildiklerini ispatlayabilmek için deneysel bir çalışma yaparlar. Anne adaylarından hamileliklerinin son altı haftasında cenine hikaye kitabı okumalarını isterler. Bebekler doğduktan sonra emme oranlarını ölçen özel bir emzikle teste tabi tutulurlar. Bebeklerin yarısına annelerinin daha önce onlara söyledikleri hikaye, diğer yarısına da yeni bir hikaye dinletilir. Anne karnındayken dinledikleri hikayeyi dinleyen bebeklerin emme oranlarında değişiklik olduğu görülmüştür. Bu deneyden hareketle bebeklerin anne karnında kendilerine dinletilen hikayeleri duydukları ve daha sonra anımsadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte anne karnında cenini çevreleyen amniyon zarı cenine giden sesleri bulanıklaştırır. Su altındayken insanların konuştuklarını anlamaya çalışan kişi hangi sesleri duyuyorsa cenin de annesinin konuşmalarını o şekilde duymaktadır. Çocuk doğduğunda ise birden her şey değişir (Akt. Baştürk, 2013; 4).

Hamileliğin son dönemlerinde anne karnındaki bebeklere klasik müzik dinletmenin bebeklerin zeka düzeylerine önemli katkılarda bulunduğu ortaya konmuştur. Klasik müzik doğumdan sonra da dinlettirmeye devam edilirse matematik becerilerinin diğerlerinden ileri durumda olduğu kanıtlanmıştır (Doğan, 2013:7). Okul öncesi eğitime başlamış bir çocuk binlerce saatlik bir dinleme deneyimine sahiptir (Ediger, 2002 akt. Yılmaz, 2014:20).

Annenin kalp atışlarını işiterek başlayan dinleme süreci, doğa ve yaşamdaki farklı sesleri duyup tanıyarak devam eder. Bu süreçte sesleri işitme ve dinleme yani anlamlandırma arasında fark vardır. Dinleme, kişinin tercihine bağlı olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir. Dinleme için gerekli olan şartlardan ilki, çocuğun işitme fonksiyonunda herhangi bir yetersizliğin olmamasıdır. Elbette ki işitme, dinlediğini anlayabilmek için tek başına yeterli değildir fakat dinlemenin meydana gelebilmesi için ilk adımdır. Herhangi bir işitme problemi yaşayan çocuk, dinlediğini anlama, hatırlama ve kullanmada zorluk çekmekte; bireyler arası iletişimde problem yaşamaktadır. İşitme duyusundaki yetersizlikler dinlemeyi doğrudan etkilemekte ve dinleme yoluyla edinilen bilgiyi sınırlamaktadır. Ailelerin bu noktada yapacağı, çocuklarının herhangi bir işitme problemi yaşayıp yaşamadığını tespit etmek böyle bir durum varsa uzman yardımı alarak becerinin gelişmesinin önünü açmaktır. Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailelere de büyük rol düşmektedir. Dinleme eğitiminde çocuğun aktif hâle gelebilmesi için aile, çocuğa rehberlik etmelidir. Bu rehberlik sürecinde anne ve baba iyi birer dinleyici olmalıdır. Ailelerin, baskıcı bir ortamda çocukları ses çıkarmadan dinleme etkinliğine katmaları dinleme sürecini etkisiz kılmakta, aynı zamanda öğrencilerin dinlemede olumsuz bir tutum sergilemelerine yol açmaktadır. İletişimin karşılıklı olabilmesi için etkin dinlemek gerekmektedir. Konuşurken karşıdakinin tepkilerini izlemek, bazen konuşmayı keserek karşıdakine konuşma olanağı vermek, konuşma bitmeden söze başlamamak, yargılamadan dinlemek, konuşana bakmak, dinlediğini belirten kısa sorular

sormak başarılı iletişimin anahtarları arasında yer almaktadır. Aile içi iletişimde etkin dinlemek için anne babaların çocuklarının söylediklerini duymak istemeleri gerekmektedir. Bunun için de çocuğa gerekli zaman ayrılmalıdır. Yeterince dinlenen çocuk da benzer şekilde davranabilmektedir. Bu şekilde yetişen bir çocuğun dinleme becerisini etkin bir şekilde kullanabileceği söylenebilir (Melanlıoğlu, 2012a; 71-73).

Dinleme becerisinin gelişimi ve edinimi ile ilgili anne-babalara ve öğretmenlere şu öneriler verilebilir: Anne-babalar da çocuklarına dinleme konusunda iyi örnek olmalıdır. Anne-babalar, pek çok ses içerisinden ihtiyacına yönelik sesi/sesleri dinleme konusunda çocuklarıyla çalışmalar yapmalıdır. Aile içinde, dinleme becerisini geliştirmeye yönelik çeşitli oyunlar oynanmalıdır. Ev içinde ve dışında, dinleme becerisini geliştirici fırsatlar değerlendirilmelidir. Eğitim-öğretim sisteminin hangi basamağında olursa olsun her öğretmen, dinlemenin geliştirilebilir, ölçülebilir ve değerlendirilebilir bir dil becerisi olduğunu kabul etmelidir. Öğretmen, dinleme konusunda öğrencilerine iyi model olmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerinin dinleme durum envanterini çıkarmak için onlarla ortak çalışmalar yapmalıdır. Bu kapsamda; öğrencilerinin okulda, evde, dışarıda geçirdikleri dinleme zamanlarını ve bu dinlemeler sırasında neleri dinlediklerini belirlemelidirler. Belirlenen dinleme durumlarının ardından öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirici çalışmalar yapılmalıdır. Bu etkinlikler sadece Türkçe dersi içine sıkıştırılmamalıdır. Sınıf öğretmenleri Türkçe dersinin yanında Matematik, Hayat Bilgisi, Beden Eğitimi vd. derslerde öğrencilerin etkili dinleme becerilerini geliştirecek ortamlar oluşturmalarıdır. Ortaokulda ise Türkçe öğretmenleri, diğer branş öğretmenleri ile iş birliğine giderek tüm derslerde dinleme becerisinin gelişimine yönelik ne gibi etkinlikler yapılabileceği konusunda ortak çalışmalar içerisine girmelidirler. Öğretmenler, öğrencilerine dinlemenin pasif bir durum olmadığını, aktif bir süreç olduğunu, dinleme anındaki zihinsel işlemlerden hareketle belirtmelidirler. Bu yöndeki çalışmalar

öğrencilerin dinlemeye karşı motivasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Öğretmenler; öğrencilere, farklı dinleme durumlarında farklı stratejiler uygulamaları gerektiğini örneklerden hareketle belirtmelidir. Öğretmen, öğrencilerine çevrelerindeki çeşitli dinleme durumlarını (duyurular, radyo-televizyon yayımları, alışveriş faaliyetleri vb.) dinleme becerilerini geliştirmede bir araç olarak kullanabileceklerini göstermelidir. Bu çerçevede onlardan sınıfa, günlük hayatın içinden dinleme örnekleri getirmelerini isteyebilir. Öğretmenler, öğrencilerine dinleme öncesi, sırası ve sonrasında yapabileceklerini belirtmelidirler. Bu şekilde onların etkili birer dinleyici olmalarına katkı sağlayacaklardır (Doğan, 2008: 279). Atasözlerinin, ilkokulum ilk sınıflarında şarkılar, masallar, eş anlamlı kelimelerle düzenlenmiş oyunların; daha üst sınıflarda hikâye, şiir, deneme, söyleşi ve anı türlerinin; ilköğretimin ikinci basamağında ise bu türlere ek olarak bilgi verici nitelikteki fıkra, makâle, röportaj vb. türlerin içeriğine ya da ana fikrine işlenmesi, öğrencilerin dinlemeye konsantre olmasını, konuyu daha iyi anlamasını ve dinleme anında konuya motive olarak dinleme sürelerini artırmalarını sağlar (Baş, 2002). Arıcı (2005), masal ve fabl türü yazıların ilköğretim öğrencileri tarafından okunmak ve dinlenmek istendiğini bildirmiştir. Çocuklara yönelik sesli okuma yapma oldukça yararlıdır. Bu uygulama öğrencinin sözcük dağarcığını artırır, dinleme becerilerini geliştirir, dinlemedeki dikkat sürelerini uzatır (Yangın, 1999). Öğretmen, atasözlerini ders kitaplarında yer alan anonim ürünler basamağında işlenebilecek bir konu olarak algılamamalı, onları dinleme eğitiminin bir dayanağı kabul etmelidir. Metnin konusunun anlaşılması ve ana fikrin tespiti için ders içinde bir eğitim ortamı olan metin altı soruları ve sözlü ve yazılı anlatım çalışmaları sırasında atasözlerinin dinlemeyi kolaylaştırmasına dair açıklamalar yapılmalı ve örnek eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Öğrencilerin metnin ana fikriyle ilgili bir atasözü bulmaları ve bu bağlamda metni açıklamaları, dinleme ortamında diğer öğrencilerin dikkatini çekebilecek bir uygulama olabilir. Ayrıca bir atasözü ya da başka bir konu

ekseninde oluşturulmuş bir hikâyenin, serim bölümü anlatılıp, düğüm ve çözüm ya da sadece çözüm bölümünün atasözlerinden de yararlanarak, öğrencilerden tamamlanması istenerek, sınıfta dinleme ortamı sağlanabilir (Baş, 2002).

Dinleme Becerisinde Karşılaşılan Sorunlar

Dinleme becerisinin günlük yaşantıda bu kadar yer tutmasının yanı sıra dinleme konusunda tam bir beceriye sahip olmanın kazançlarını Arthur K. Robertson şu şekilde ifade etmektedir: “En geniş ilgiye sahip olanlar, en iyi dinleyenler, en ilginç ve en başarılı insanlardır. İyi dinlemeyenlerin sınırlı ilgi alanları vardır ve meslekî gelişimlerini ve kişisel memnuniyetlerini kısıtlarlar. Konuştuğunuz kişilerin ilgisini çeken konularla ilgili olmanın, en az üç faydası vardır: Birinci kazanç, konuşmacının kendine olan saygısını arttırmamız ve kazanan kişinin bizzat siz kendiniz olmanızdır. Kendine saygı, kişisel verimlilikte en başta gelen özelliktir. Dikkatli dinlemenin ikinci kazancı, dolaylı olarak yeni sözcükler öğrenmenizdir. Çalışmalar gösteriyor ki işleri ne olursa olsun, en başarılı insanlar en geniş sözcük dağarcığına sahip olanlardır. Üçüncüsü, etkili dinleyenler doğrudan eğitilirler. Herkesin uzman olduğu bazı alanları ve kendi yetenekleri vardır. Etkili dinleyici, karşısındakinin sadece tarzını değil, onun mesajındaki içeriği de kavrar ve bunlardan faydalanmasını bilir.” (Robertson, 1999: 29-30, akt. Gücüyeter, 2009:164).

Myers ve Myers’ a (1988: akt. Cihangir, 2004) göre, bireylerin karşısındaki kişiyi dinlememe sebebi temel olarak, konuştuğumuzdan daha hızlı düşündüğümüz gerçeğidir. Ortalama konuşma oranı dakika başına 125 kelime civarındadır. Bu 13 milyar hücresiyle dakikada 800 kelime tarayan insan beyni için oldukça yavaş sayılmaktadır. Dinlemedeki konuşma ve düşünme oranı arasındaki fark, beynin duyduklarına ek olarak, yüzlerce kelime ile çalıştığı anlamına gelmektedir. Bu demektir ki, söylenen sözcükler kişiye düşük hızda ulaşırken, beyin yüksek hızda düşünmeye devam etmektedir. Kişi dinlediğinde, düşünmek için hala zamanı olabilir. Bu

zamanın kullanılması ya da kullanılmaması, bir insanın söylenen sözü ne kadar iyi dinleyebildiğini belirlemektedir.

Navaro (1999), dinlemede sorunlara neden bireysel farklılıkların dışında, dinlemeye engel olan beş faktör belirtmiştir:

Öğüt vermek, çözüm getirmek, engellemek,

Yargılamak, eleştirmek, ad takmak,

Soru sormak, araştırmak, incelemek,

Teşhis, tanı koymak, tahlil etmek,

Teskin, teselli etmek, konuyu değiştirmek,

Öğrenciler dinleme yeteneği bakımından farklılıkları başta olmak üzere bazı çevresel etkenler de dinlemenin amacına uygun gerçekleşmesini etkilemektedir. Oğuzkan (1991: 72) dinlemeyi olumsuz etkileyen etmenleri şu şekilde sıralamaktadır: İşitme gücünün yetersizliği, sözcük dağarcığının fakirliği, dinleme alışkanlığının kazanılmamış olması, konuşanın giyinişi ve davranışlarıyla ilgilenmek, konuşmanın yapıldığı yere ve dinleyici topluluğuna yabancı olmak, konuşanın sesini işitememek ya da kendisini görememek, konuşma ortamının sıcak ya da soğuk olması, oturulan yerde rahat edememek vb.

Dinleme eğitiminde asıl amaç başta öğrenciler olmak üzere bütün vatandaşları hayatın her aşamasında etkili birer dinleyici yapmaktır. Bunun için doğumdan ölüme kadar en önemli dinleme tutum ve davranışlarının belirlenmesi, bu tutum ve davranışların geliştirilmesinde, eğitiminde ne tür etkinliklerin kullanılabileceğinin tespit edilmesi, bu kapsamda uygun ders materyallerinin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, materyallerin etkililiğinin sürekli olarak izlenmesi, gerekli durumlarda bunlarda düzenlemeler yapılması, dinleme eğitimindeki en önemli işlem basamakları olarak bilinmeli ve uygulanmalıdır (Güzel ve Karatay, 2014:159).

Dinleme Becerisiyle İlgili Etkinlikler

Etkinlik 1: Zihninden Geçenler

Mert: Bugün okulda neler oldu bir bilsen...

Serdar: Ne? (İçsel sohbet: Sınavlara çalışmaya başlasam iyi olacak.)

Mert: Matematik dersinde problemi çözmek için tahtaya kalktım. Biliyorsun matematik dersinden çok korkuyorum.

Serdar: Hı, hı, evet. (İçsel sohbet: Önce matematikten başlasam iyi olacak, bir çalışma programı yapmalıyım.)

Mert: çok kısa sürede çözdüm. Öğretmenim bile şaşırdı. Sanırım matematik dersinde artık başarılı olacağım.

Serdar: Yaa, evet evet. (İçsel sohbet: bir de coğrafyaya çok çalışmam gerekiyor. Zülal'e söylesem bana yardım eder mi acaba?).

Mert: Ya sen beni dinlemiyorsun?

Serdar: Hı ne dedin? (İçsel sohbet: evet evet ben program yapmakla başlayayım.) dur nereye gidiyorsun, ne güzel konuşuyorduk?

Diyalog öğrencilere okutulur.

Aşağıdaki sorularla grup etkileşim başlatılır:

1. Diyalogta neler oldu?
2. Böyle bir durum yaşadınız mı? Nasıl hissetmişsiniz?
3. Serdar arkadaşını dinlerken nasıl davranmalıydı? (Cihangir, 2004).

Etkinlik 2: Eskiçi

1. Öğrencilerin dikkati çekilir. Şu sorular sorularak dikkat çekilebilir:

a) Düşünün ki dilini hiç bilmediğiniz bir yerde yaşamak zorunda kaldınız neler hissedersiniz ve ne yaparsınız?

b) Belirli bir süre sonra karşınıza dilinizi konuşan biri çıksa ne yaparsınız?

c) Sizlere benzer bir durumu yaşamış bir çocuğun hikayesini okuyacağım.

Hikayeyi okuduktan sonra hikayeye ilgili sorular yöneltilir.

Ne yapılacağı ile ilgili bilgi verilir

Metnin bir defa okunacağı söylenir.

Sorular yöneltilir.

Soruların yanıtları alındıktan sonra metin bir defa daha okunur. Öğrencilerin neyi, nasıl yaptıkları ve nasıl bir dinleyici olduklarını fark etmeleri sağlanır.

S1. Dinlediğiniz hikayede kahraman kimdir?

Hüseyin b. Hasan c. Ali d. Ahmet

S2. Kahraman nerelidir?

a. Bursa b. İstanbul c. Adana d. Balıkesir

S3. Çocuk hangi Arap memleketine gönderilmiştir?

a. Suriye b. Irak c. Mısır d. Filistin

S4. Çocuk kaç ay kimseyle konuşmamıştır?

a. 4 ay b. 5 ay c. 6 ay d. 7 ay

S5. Dinlediğiniz metindeki eskici nerelidir?

a. İzmit b. Eskişehir c. İzmir d. Bolu

S6. Dinlediğiniz metindeki eskici ne iş yapmaktadır?

a. Ayakkabı tamircisidir. b. Kıyafet satıcısıdır.

c. Demir alıcısıdır. d. Tesisatçıdır.

S7. Eskici hangi özelliklere sahip değildir?

a. Saç sakalı dağınıktır. b. Pantolonu yamalıdır.

c. Dişleri eksiktir. d. Uzun boyludur.

S8. Dinlediğiniz metinde olay aşağıdakilerden hangisidir?

a. Bir çocuğun vatanından uzak kalmasıdır.

b. Bir çocuğun gezmeyi çok sevmesidir.

c. Bir çocuğun anadilinde konuşmak istemesidir.

d. Bir çocuğun büyüklerle konuşmayı sevmesidir.

S9. Dinlediğiniz metne en uygun başlık ne olabilir?

a. Küçük Çocuk b. Anadili c. Vatan d. Dertleşmek

S10. Dinlediğiniz metinde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

a. Anadili insanların vazgeçilmezidir.

b. Toplumlar birbirinden ayrıdır.

c. Çocuklar farklı yerleri görmekten keyif alırlar.

d. Vatan insanların mutlu yaşadıkları yerdir (Yılmaz, 2007).

Etkinlik 3: Masalı Dinle!

Sınıf. 2. sınıf

Süre: 40+40+40

Kazanımlar: 1. Dinleme kurallarını uygular.

2. Dinlediğini zihinde canlandırır.

3. Dinlediğini anlar.

Öğretmen tahtaya puzzle şekline getirilmiş resim parçalarını karışık halde yerleştirir.

Öğrencilerden bu resim parçalarını birleştirmelerini ister. Bütünleştirilen fotoğraflardan yola çıkarak dinleyecekleri metni tahmin etmeleri istenir.

Öğretmen “Aç gözlü Köpek” kelimelerinin harflerini gelişigüzel şekilde tahtaya yerleştirir. Öğrencilerden resimlerden de yola çıkarak bu metnin başlığını düşünmelerini ister. Tahminleri değerlendirilir. Masalın başlığı bulunur.

Öğretmen metni okur. Metnin içindeki iki yerde durarak metnin devamıyla ilgili sorular sorar. Peki şimdi sizce ne olacak? Acaba köpek ne yapacak?....

Öğretmen metnin giriş ve gelişme kısmını okur ama sonuç bölümüne geçmez. Öğrencilerden bu metne bir sonuç bölümü yazmalarını ister. Gönüllülerin yazdıklarını okutur.

Masalla ilgili tahtadaki resimler olay sırasına konular ve numaralandırılır.

Öğrencilere masalla ilgili sorular yazdırılır ve bu sorular bir torbada biriktirilir. Torbadan soru çeken her öğrenci ona cevap verir. En çok beğenilen sorular tahtaya yazılır. Öğrencilere “Peki siz bu masalın yazarı olsaydınız masala ne eklediniz ya da masaldan ne çıkarırdınız?” diye sorulur. Sebepleriyle anlatmaları istenir.

Öğrencilere verilen çalışma kağıdı doldurturular. Çalışma kağıdında görsellerle sözcükleri eşleştirmeler ve cümlelerdeki eksik sözcükleri doldurmalar vardır.

Öğrencilerden bu masala bir kapak resmi yapmaları ve yeni bir başlık bulmaları istenir. Bu sırada öğretmen masalı tekrar okur. Öğrenciler bir yandan dinlerken bir yandan da resimlerini çizerler.

Etkinlik 4: Dinliyorum, Eğleniyorum!

Sınıf. 1. sınıf

Süre: 40+40

- Kazanımlar: 1. Dinleme kurallarını uygular.
2. Dinlediğini zihinde canlandırır.
3. Dinlediğini anlar.
4. Dinlediklerinde gerçek dışı öğeleri fark eder.

Öğretmen sınıfa elinde renkli fotoğraflarla gelir. Bu fotoğraflar masal kahramanlarına aittir. Kırmızı başlıklı kız, kurt, pamuk prenses, cüceler, prens, avcı, cadı, kırmızı elma, kurabiye vs fotoğrafları öğrencilere gösterilir. Tek tek bu fotoğraflar hakkında konuşmaları sağlanır. Sonra bu fotoğrafların hangi masala ait olabilecekleri sorulur. Tahtaya ortadan ikiye bir çizgi çizilir. Bir tarafa kırmızı başlıklı kız masalına ait olan fotoğraflar diğer tarafa pamuk prenses ve yedi cüceler masalına ait olan fotoğraflar yerleştirilir. İki üst tarafa da masalların ismi okunur. Sonra öğretmen pamuk prenses ve yedi cüceler masalını okur. Tüm sınıfın dinleme kurallarına uygun olarak dinlemesini ister. Ancak masalı bitirmez. Öğrencilerden sonunu kendilerinin getirmelerini ister. Sözlü olarak tek tek söz hakkı vererek masala yeni sonlar oluştururlar. Masalda geçen doğaüstü varlıklar hakkında konuşurlar. Gerçek hayatta cadı olmadığını vurgularlar. Başkalarından, tanımadığımız insanlardan asla bir yiyecek almamamız, yemememiz gerektiği üzerinde durulur. Dersin sonunda öğretmen bu masalla ilgili bir resim yapmalarını ister ve seçilen resimler panoya asılır. Bir sonraki ders kırmızı başlıklı kız masalı ile dinleme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır. Öğretmen kırmızı başlıklı kız masalını okurken kurt yerine tilkiyi kullanır. Çocukların fark etmesi için farklı vurgu ve tonlamalar yapar. Tahtadaki resimlerle okunan masaldaki kahramanları karşılaştırmalarını ister. Kurt yerine tilkinin söylenmesini fark eden öğrenci

tahtaya kaldırılır. Dikkatinden ötürü alkışlanır. Kırmızı başlıklı kızın annesinin sözünden çıkıp orman yoluna girmesi hakkında öğrencilerin görüşü alınır. Bu masalda kurdun konuşmasının gerçek dışı bir olay olduğu ifade edilir. Masalarda böyle hayali ürünlere yer verildiği anlatılır. Masala ilişkin sorular sorular cevaplar alınır. Masalın farklı bir şekilde nasıl sonlanabileceği ile ilgili görüşler alınır. Kırmızı başlıklı kız masalındaki kahramanların bulunduğu boyama kağıtları öğrencilere dağıtılır. Boyamaları için ev ödevi olarak verilir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2006). *Etkili İletişim* (3. Baskı). İstanbul: Babiali Kültür.
- Ailes, R. (1999). *Mescj Sizsiniz*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Aksan, D. (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK.
- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyol, H. (2013). *Programa Uygun Türkçe Öğretimi Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2013). *Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi* (13. Baskı). Ankara: Pegem.
- Alisinanoğlu, F. (2013). *İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları*. Ankara: Pegem.
- Arıcı, A. F. (2005). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Durumları: Beceri-İlgi-Alışkanlık-Eğilim*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Baki, Y. ve Karakuş, N. (2012). *Türkçe Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baş, B. (2002). Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (12): 48-60.
- Baştürk, M. (2013). *Anadil Edinimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Beaverson, G. (1999). Listen For Success. *Career World*, 28(2): 20-22.
- Bulut, I. (1990). *Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma*. Dikeçligil, B. ve Çiğdem, A. (Derleyenler). *Aile Yazıları, Birey, Kişilik ve Toplum* T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu: Ankara, 3, 49-50.
- Calvin, M. K. and Brommel, J. (1991). *Family Communication and Change*. USA: Harpers Collins Publishers, 3: 98-99.

- Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1994). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çiğçi, M. (2001). Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2), 165-177.
- Çomaklı, D. (2006). *Türk ve Alman Ailesinde Kadının Çocuk Eğitimindeki Yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Demirel, Ö. (1994). *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler*. Ankara: Usem.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: MEB.
- Doğan, Y. (2008). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisinin Geliştirmede Etkinlik Temelli Çalışmaların Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2): 261-286.
- Doğan, Y. (2013). *Dinleme Eğitimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmen, Ü. (1994). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1999). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem.
- Epçaçan, C. (2013). Temel Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Ve Dinleme Eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11): 331-352.
- Ergin, A. Birol, C. (2005). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı.
- Ergin, M. (2001). *Türk Dili*. İstanbul: Bayrak.
- Gordon, T. (1996). *Etkili Ana-Baba Eğitimi*. (Çev. E. Aksay). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Göçer, A. (2007). Bir Öğrenme Alanı Olarak Anlama Eğitimi ve Türkçe Öğretimindeki Yeri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23: 17-39.

Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.

Güçüyeter, B. (2009). Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Dinleme Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2): 161-170.

Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der.

Güzel, A. ve Karatay, H. (2014). *Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kalaycı, N. ve Temur, T. (2005). İlköğretim Okullarında Dinleme Becerisini Nasıl Geliştirebiliriz?, *Eğitime Bakış*, 1(2), 53-63.

Kantemir, E. (1997). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Engin Yayınevi.

Karatay, H. (2014). *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Kargı, E. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Pegem Akademi.

Kavcar, C. vd. (2004). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Köknel, Ö. (1997). *İnsanı Anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Kuzgun, Y. (1995). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*. Ankara.

Kuzu, T. S. (2003). Eğitim-Öğretim Ortamında Etkili Sözel İletişim. *Milli Eğitim Dergisi*. 158:22-26.

Mangır, M. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Deyim Varlığının Öğrencilerin Alıcı Söz Varlığına Katkısı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7(4): 2371-2385.

MEB (1998). *İlköğretim Okulu Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı*. Ankara: EARGED Yayınları.

MEB (2005). *İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara.

Melanlıoğlu, D. (2012a). Dinleme Becerisinin Geliştirilmesinde Ailenin Rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 12(7).

Melanlıoğlu, D. (2012b). Dinleme Becerisine Yönelik Ölçme Değerlendirme Çalışmalarında Üstbiliş Stratejilerinin Kullanımı. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature And History Cf Turkish Or Turkic* 7(1): 1583-1595.

Moorhead, G. and Griffin, R. W. (1989). *Organizational Behavior* (Second Edition). Boston: Houghton Mifflin Company.

Navaro, L. (1999). *Beni Duyuyor musun?* İstanbul: Sitem Yayıncılık.

Oğuzkan, F. (1991). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniv. AÖF Yayını.

Omololu, C.B. (1984). Communication Behaviours of Undergraduate Medical Students Before and After Training. *British Journal Cf Medical Psychology*, 57.

Öz, M. F. (2003). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayınları.

Özbay, M. (2001). *Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirme Yolları*, *Türk Dili*, 58: 9-14.

Özbay, M. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.

Özbay, M. (2003). *Türkçe öğretiminde ihmal edilmiş bir alan: Dinleme eğitimi. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*. Ankara: Ticaret Odası Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı.

Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1): 87-97.

Özen, Y. (2001). *İlköğretimde iletişim*. Ankara: Nobel.

Özer, K. (1995). *İletişimsizlik Becerisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Petress, C. K. (1999). Listening: A Vital Skill, *Journal Cf Instructional Psychology*. 26(4): 261-262.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Satır, V. (2001). *İnsan Yaratmak*. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik Yardım İlişkileri: Danışma ve Psikoterapi*. Ankara: MEB.
- Turan T. (2001). "Dinleme Becerisi", Ataman, A. (Ed.) Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tüzel, S. ve Keles E. (2013). Dinleme Öncesi ve Dinleme Sonrası Verilen Soruların 5. Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Beceri Düzeyine Etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(23): 27-45.
- Umagan, S. (2007). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Editör) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık,
- Wadsworth, B., J. (2015). *Piaget'nin Duyuşsal ve Bilişsel Gelişim Kuramı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yangın, B. (1999). *İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı İlköğretimde Türkçe Öğretimi (Modül 4)*. Ankara: MEB.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Önerilen Etkinliklerin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2014). *Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.